ISNN 3030-3907

2026
JUNE
ISSUE - 6
VOLUME -7

DEVELOPMENT OF SCIENCE

scientific journal

Development of science

Ilmiy jurnal

IYUN 2026
Issue - 6, VOLUME – 7

ISSN 3030 -3907

Ilmiy jurnal OAK rayosatining 2024 yil 27 sentabrdagi 361-son qaroriga asosan 02.00.00 kimyo fanlari hamda 2025 yil 12 fevral 367- son qaroriga asosan 05.00.00 texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

BOSH MUHARRIR:
Temirov Alisher Hoshim o‘g‘li – texnika fanlari falsafa doktori (PhD),Dotsent.
TAHRIRIYAT KENGASH RAISI:
Fozilov Sadriddin Fayzullayevich – texnika fanlari doktori, professor
TAHRIRIYAT KENGASH A’ZOLARI

TEXNIKA FANLARI/ TECHNICAL SCIENCES/ ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Bozorov G‘ayrat Rashidovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Abdurahmonov Olim Rustamovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Adizov Bobur Zamirovich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Umumiy va noorganik kimyo instituti, professor
Hayitov Ruslan Rustamjonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Jumayev Qayum Karimovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Berdiyev Dorob Murodovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor
Maxmudov Rafiq Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Tilloyev Lochin Ismatilloyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Raxmonov Qahramon Sanakulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Barakayev Nusratullo Rajabovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor.
Jo‘rayev Xayrullo Fayziyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Panoyev Erali Rajabboyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Ataullayev Sherzod Nabiullyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Malik Negmurodovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Axmedova Ozoda Bahronovna
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti.
Safarov Bahri Jumayevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Xaydarov Axtam Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Safarov Jasur Alijon o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

KIMYO FANLARI/ CHEMICAL SCIENCES/ ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Axmedov Voxid Nizomovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Umarov Baqo Bafoyevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Kodirov Abduaxad Abduraximovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Qurbonov Mingniqul Jumagulovich
Qarshi davlat Universiteti, dotsent
Turemuratov Sharibay Naurizbaevich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Qoraqalpog‘iston bo‘limi Bosh ilmiy kotibi, professor
Tursunov Kaxor Shonazarovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Do‘stov Hamro
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Panoyev Nodir Shavkatovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Olimov Bobur Bahodir o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Kasimov Sherzod Abduazimovich
Termiz Davlat Universiteti, professor.
Aliqulov Rustam Valiyevich
Termiz Davlat Universiteti, professor
Tropov Xamza Tursunovich
Samarqand Davlat Universiteti, professor

IQTISODIYOT FANLARI/ ECONOMICS/ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Nizamov Aslitdin Badreddinovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Boboyev Akmal Choriyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Ergashxojayeva Shaxnoza Djasurovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Saidaxmedova Nodira Ilxomovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Muxsinov Bekzod Toxirovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shakarov Qulmat Ashirovich
Renessans ta'lim universiteti,dotsent.
Jumaeva Zulfiya Qayumovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Norova Salomat Yusupovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Avezova Shaxnoza Maxmudjonovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Jalilov Jamshid G‘anijonovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, dotsent
Xasanova Gulruh Djumanazarovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

PEDAGOGIKA FANLARI/ PEDAGOGICAL SCIENCES / ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Siddiqova Sadoqat G‘afforovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Zoyirov Erkin Xalilovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, DSc, professor
Gaffarov Feruz Hasanovich
Puchon Universiteti, *professor*
Ruziyev Davron Yuldashevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Muradova Firuza Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Yunusova Gulandon Samiyevna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
To‘xtayeva Zebo Sharifovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Navro‘zova Gulchixra Nigmatovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Uzoqova Laylo Polvonovna
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.
To‘raqulova Marjona Qiyom qizi
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Muradova Zarina Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Sanjar Aslonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shodiyev Jahongir Jo‘raqulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent
Gaffarov Laziz Hasanovich
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.

Tahririyat a’zolarning to‘liq ro‘yxati jurnalning www.devos.uz saytida keltirilgan.

Tahririyat hay’ati a’zolarining tarkibini o‘zgartirish hamda qo‘shimcha kiritish yoki tahririyat a’zoligidan chiqarish bosh muharrir tomonidan amalga oshiriladi.

ISSN 3030-3907

Development of science ilmiy jurnali 2024 yil 15 aprel kuni №256445 sonli guvohnoma bilan Davlat ro‘yxatidan o‘tgan.

To‘plam elektron ko‘rinishda (pdf formatida) mualliflarga taqdim etiladi. To‘plamga kiritiladigan maqolalarning mazmuni, ulardagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligiga hamda har qanday fikr - mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’ul hisoblanadilar. Talablarga javob bermaydigan maqolalar to‘plamga kiritilmaydi. Tashkiliy qo‘mita maqola matnini qisqartirish, qisman tuzatish kiritish, seksiyalarga joylashtirish huquqiga ega.

ISSN 3030-3907

MAXSUS MAKTAB-INTERNATLARI TARBIYALANUVCHILARIGA STOMATOLOGIK YORDAM KO‘RSATISHDA MAXSUS IT-DASTURLARNI ISHLAB CHIQISH HAMDA UNING SAMARADORLIGINI BAHOLASH

Indiaminova Gavhar Nuriddinovna
Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya. Hozirgi kunda kariyes kasalligi dunyoda eng keng tarqalgan tish patologiyasi bo‘lib, uning tibbiy va ijtimoiy dolzarbligi aholi orasida kasallanish darajasining yildan-yilga ortib borishi bilan izohlanadi. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma’lumotlariga ko‘ra, “tish kasalliklari orasida kariyesning tarqalishi 63,3–88,7 % ni tashkil qiladi. Jumladan, 12 yoshli sog‘lom bolalarda parodont kasalliklarining tarqalishi 37,8 % dan 50 % gacha, 15 yoshli bolalarda esa 57,7 % dan 84,7 % gacha bo‘lib, ushbu ko‘rsatkichlar yosh ortishi bilan oshib boradi. Ushbu ko‘rsatkichlar aqliy zaif bolalar orasida o‘rganilganda kariyesning tarqalishi yanada yuqori bo‘lib, 13–18 yoshli yengil darajadagi aqliy zaif bolalarda 100 % gacha uchrashi va asosiy kasallikning og‘irlik darajasiga bog‘liq holda kechishi aniqlangan”. Ayni paytda aqliy zaif bolalarda kariyes kasalligini erta tashxislash, kasallik asoratlarining oldini olish maqsadida uning patogenetik jihatlarini hisobga olgan holda davolash choralarini belgilash hamda kasallik qaytalanishlari sonini kamaytirish stomatologiyada o‘z yechimini kutayotgan muhim muammolardan biri hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: aqliy zaif bolalar, tish kariyesi, parodont kasalliklari, epidemiologik ko‘rsatkichlar, kariyes tarqalish indeksi, kariyes intensivligi indeksi.

Аннотация. В настоящее время кариес является наиболее распространенной патологией зубов в мире, что объясняется его медико-социальной значимостью и увеличением уровня заболеваемости среди населения от года в год. По данным Всемирной организации здравоохранения (ВОЗ), «...распространенность кариеса среди стоматологических заболеваний составляет 63,3-88,7%, в частности у 12-летних здоровых детей — 37,8-50%, а у 15-летних — от 57,7% - до 84,7%, то есть с возрастом эти показатели увеличиваются. При изучении средних показателей распространенности кариеса у детей с умственной отсталостью выявлен их высокий уровень, при этом установлено, что у детей с легкой степенью умственной отсталости в возрасте 13-18 лет данная патология встречается до 100% случаев и имеет связь с тяжестью основного заболевания...»1.. В настоящее время ранняя диагностика кариеса у детей с задержкой психического развития, назначение мероприятий по предотвращению осложнений данной патологии с учетом патогенетических свойств и снижение числа рецидивов заболевания относятся к проблемам, требующим поиска решения в медицине.

ISSN 3030-3907

Ключевые слова: умственная отсталость, кариес зубов, заболевания пародонта, эпидемиологическое исследование, интенсивность кариеса, индекс распространенности кариеса.

Annotation. Currently, caries is the most common dental pathology in the world, which is explained by its medical and social significance and an increase in the incidence rate among the population from year to year. According to the World Health Organization (WHO), "... the prevalence of caries among dental diseases is 63.3-88.7%, in particular, in 12-year-old healthy children - 37.8-50%, and in 15-year-olds - from 57.7% - to 84.7%, that is, with age, these figures increase. When studying the average prevalence of caries in children with mental retardation, their high level was revealed, while it was found that in children with a mild degree of mental retardation at the age of 13-18 years, this pathology occurs in up to 100% of cases and is associated with the severity of the underlying disease". Currently, early diagnosis of caries in children with mental retardation, the appointment of measures to prevent the complications of this pathology, taking into account pathogenetic properties, and a decrease in the number of relapses of the disease are among the problems that require a solution in medicine.

Keywords: dental caries, periodontal disease, epidemiological study, caries intensity, mental retardation.

KIRISH.

Tadqiqotning maqsadi ixtisoslashgan maxsus maktablarda tarbiyalanuvchi aqli zaif bolalarning doimiy tishlar karies kasalligini erta tashxislash, davolash va oldini olish usullarini takomillashtirishdan iborat.

Jahonning yetakchi ilmiy markazlarining bolalardagi stomatologik kasalliklaridan karies kasalligi to‘g‘risida asosiy ma'lumotlar, diagnostika va davolash tadbirlariga qaratilgan qator ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. JSST mezonlariga ko‘ra, karies kasalligi faqat tish qattiq to‘qimasida qaytmas shaklida nuqson bo‘lganda yoki asoratlar bosqichida ro‘yxatga olinadi.

Zamonaviy stomatologiya tendensiyalaridan biri kasallikning dastlabki bosqichlarini aniqlash va ro‘yxatga olishni o‘z ichiga olgan tizimlarning rivojlanishi bo‘lib, ularning profilaktikasi va invaziv bo‘lmagan davolash usullarini qo‘llash orqali to‘xtatilishi mumkin (N.V. Shakoves, A.N. Antonenko, A.V. Jilevich, A.V. Svirskaya *2020*). Karies bolalar yoshida eng ko‘p uchraydigan surunkali kasallik bo‘lib qolmoqda, oxirgi 10-15 yil ichida erta va maktabgacha yoshdagi bolalar orasida karies kasalligining tarqalishi keng kuzatilmoqda (N. B. Pits, 2005; R. A. Bagramian, 2009; B. A. De, 2015). Epidemiologik tadqiqotlar natijalariga ko‘ra, dunyoning ham iqtisodiy rivojlangan, ham rivojlanayotgan mamlakatlarida bu kasallikning tarqalishi 25% dan 72% gacha o‘zgarib turadi (N. V. Shakoves, A. N. Antonenko 2020). Aqli zaif 12 - va 15 yoshlar o‘rtasida karies

ISSN 3030-3907

kasalligini davolashda bolalar o‘ta noqulay sharoitlar yaratadi, shuning uchun ushbu turdagi bolalarni davolash bolalar psixiatr vrachi bilan birgalikda amalga oshirishi lozim.

Tadqiqot 2019-2021 yillarda Samarand shahar 62 son va Oqdaryo tuman 63 son maxsus maktab-internatida tarbiyalanuvchi 220 nafar 8-12 yoshdagi aqli zaif bolalar kiritilgan. Shulardan 21.9% yani 48 nafari qiz bolalar , 78.10% yani 172 nafari o‘g‘il bolalardan iborat. Ushbu bolalar yoshi – 8-12 yoshgacha tashkil qildi; yengil darajadagi AZ bolalar; yashash joyi – Samarqand shahar va Oqdaryo tumani; yashash joyi - aqli zaif bolalar uchun ixtisoslashgan maxsus maktab-internatlar (statsionar turdagi bolalar uyi). Istisno mezonlari quyidagilar edi: oilada doimiy yashamaydigan aqli zaif bolalar. Bolalarda aqli zaiflik bilan birgalikda bir nechta patologiyalarning qo‘shilib kelishi, ya'ni nafas yo‘llari kasalliklari 15,07%, endokrin kasalliklari 23,11%, ovqat hazm qilish yo‘llari kasalliklari 29,65%, siydik ajratish tizimi kasalliklari 16,08%, ortopedik nuqsonlar 55%, epilepsiya 4.52%, bolalar serabral falaji - 1,0%. Tadqiqotimizning birinchi bosqichi- MMI sharoitida yashaydigan aqli zaif bolalarga stomatologik yordam ko‘rsatishni baholash edi. Ushbu maqsadda biz bolalar uchun ishlab chiqilgan maxsus anketaga olingan ma'lumotlarni qayd qilib chiqdik. Anketada MMI dagi bolalarda stomatologik holat, ushbu muassasalarda mutaxassislar va o‘rta tibbiyot xodimlarning ish olib borishi, stomatologik yordam printsiplari bo‘yicha qanday choralarni qo‘llashi kabi holatlar o‘rganilib chiqildi. Aqli zaif bolalar uchun muhim jihat tish kasalliklarining oldini olishdir, shuning uchun so‘rovnoma tarbiyachilar va o‘rta tibbiyot xodimlari o‘rtasida ham o‘tkazildi.

Aqli zaif bolalarning tish holatini ob'ektiv baholash uchun maxsus tekshirish usullari o‘tkazildi. Bular kariesning tarqalish ko‘rsatkichi (KT), karies intensivligi (KPO), gigienik indeksni aniqlash (soddalashtirilgan gigienik indeks OHI-S Green- Wermillion bo‘yicha). Tish yuzasi karashlarining mikrobiologik tekshiruvi Samarqand Davlat tibbiyot instituti 1- klinikasi bazasida o‘tkazilgan.

Tadqiqotda MMT ning aqli zaif bolalar uchun tish kasalliklari profilaktikasini doimo baholab borish uchun “maxsus IT-dastur” yaratilib, ushbu IT-dastur stomatolog mutaxassis ko‘magisiz MMI tarbiyachi - o‘qituvchilari foydalanishi uchun android platformasi va WINDOWS (7,8,10) operasion tizimlariga mo‘ljallab ishlab chiqilgan bo‘lib AZ ning turli darajasida karies kasalligining qanday darajada tarqalganligi va og‘iz bo‘shlig‘i gigienasining holatini baholashda qo‘llanildi (Rasm 1).

Dastur maqsadi: Ushbu dasturiy ta'minot imkoniyati cheklangan bolalarning gingvit ko‘rsatkichini aniqlash va ularning baholash.

Kompyuter turi: Pentium 4 va Notebook shaxsiy kompyuterlari hamda Android OSdagi mobil qurilmalarga mo‘ljallangan.

ISSN 3030-3907

Dastur talab qiladigan operasion tizim: Windows 7, Windows 8, Windows 10 va undan yuqori OS verisiyalar, Android OSning 4.5 ba undan yuqori versiyalar.

Dasturiy mahsulotda foydalanilgan dasturlash tillari xa texnologiyalar: Ushbu dasturiy ta'minot PHP 7.1, Java Scricpt va ma'lumotlar bazasi uchun SQL dasturlash tillarida yozilgan. Ma'lumotlar bazasi uchun relasion ma'lumotlar bazasidan foydalnilgan bo‘lib, MySQL MBBT dan foydalanilgan.

Dastur hajmi: 402432 Kb (40.2 Mb).

Funksional imkoniyatlari.

Dastur 2 ta moduldan iborat:

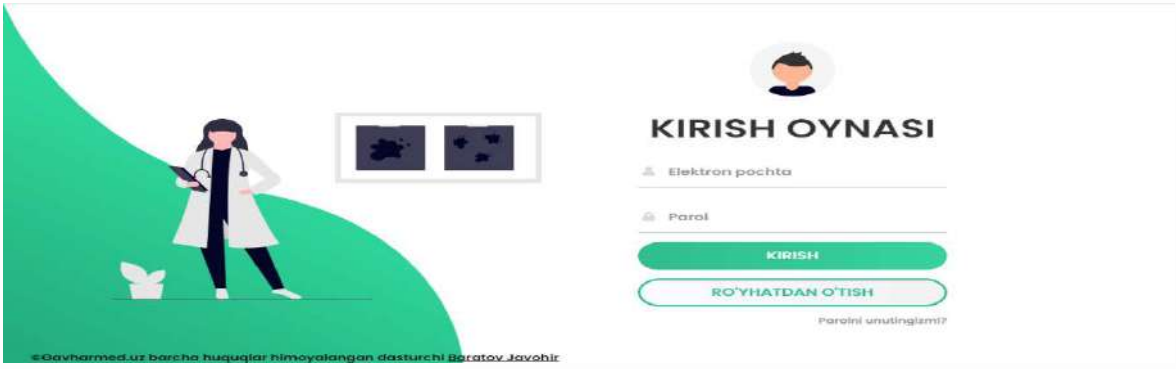
1. Adminstrator
2. Xodim

1. Adminstrator modulining tizimdagi vazifalari:

- Dastur foydalanuvchilarni ro‘yxatdan o‘tkazish.
- Tizim ma'lumotlarini to‘liq tahlil qilish
- Tizim foydalnuvchilarni ro‘yxatdan o‘tkazish
- Tizim ma'lumotlarini tahrirlash

2. Xodim modulining vazifalari:

- Shaxsiy ma'lumotlarni tahrilash
- Bolalarni ro‘yxatdan o‘tkazish
- Bolalarning karies ko‘rsatkichlari ma'lumotlarni kiritish
- Bolalarning malumotlarini tahrirlash
- Karies ko‘rsatkichlari bo‘yicha grafik statistikani ko‘rish

1-Rasm Dasturning kirish oynasi

Tadqiqotga ko‘ra, o‘tgan yillar davomida Viloyat ixtisoslashgan bolalar stomatologik poliklinikasi (VIBSP) bazasida stomatologik yordam 48,2% da, shuningdek stomatologiyaga ixtisoslashgan shahar va viloyat muassalarida - 18,5%, ko‘p tarmoqli tibbiyot birlashmalarida 28% yordam olganlar, tadqiqot davrda 5,3% bolalar hatto profilaktik ko‘riklardan o‘tkazilmay qolgan. Ushbu ixtisoslashtirilgan maxsus -maktab muassasalarda stomatologik yordamning asosiy prinsipi rejalashtirilgan reabilitasiya hisoblanadi. Kuzatuvga olinganlarning 77,8 %

ISSN 3030-3907

so‘rovnomada qayd etilgandek stomatologik yordam sanitariya shaklida, shuningdek davolanish va o‘tkir og‘riqlar ko‘rinishida stomatologik yordam ko‘rsatishni o‘z ichiga olgan.

Profilaktika ushbu guruh bolalar uchun muhim jihat bo‘lganligi sababli, savollarning aksariyati tish kasalliklarining oldini olishga qaratilgan. Shunday qilib, so‘rov natijalariga ko‘ra, profilaktik ko‘riklar yiliga atigi bir marta o‘tkaziladi va tish shifokori yiliga 2 marta internatlardagi bolalarni ko‘rikdan o‘tkazadi. Maktablarning yarmidan ko‘pida (56%) tish-jag‘ tizimi anomaliyasi bo‘lgan bolalar bilan davolanmaydi. Pedagog xodimlar bilan ishlaydigan muassasalarning 83 foizida ular tish kasalliklari profilaktikasi bo‘yicha sog‘liqni saqlash bo‘yicha ma'rifiy ishlarni olib boradilar, chunki bu muassasalarning 84 foizida o‘qituvchi bolalarni og‘iz gigienasiga o‘rgatish jarayonida qatnashadi. Shunday qilib, bolalar uylarining 44 foizida og‘iz gigienasi mashg‘ulotlari gigiena darslari orqali olib boriladi, 8 foizi ular tish mavzularini o‘quv va ijodiy vazifalarga kiritadilar. Respondentlarning ko‘pchiligi cho‘tkalash paytida og‘iz gigienasi bo‘yicha mashg‘ulotlar o‘tkazadi deb javob berishdi (80%). Og‘iz gigienasini o‘qitish jarayonida tibbiy xodimlar - stomatologlar va hamshiralar tegishli ravishda 36% ishtirok etdilar. Ammo bunday mashg‘ulotlar tartibsiz edi. 8% muassasalarda gigiena bo‘yicha mashg‘ulotlar o‘tkazilmaydi. Shuningdek, bolalar uchun tish pastalarini tanlash va qo‘shimcha gigiena vositalaridan foydalanish masalasi bizni qiziqtirdi. Aniqlanishicha, ko‘pgina muassasalarda tish pastasini tanlash tish shifokori yoki umumiy shifokor tomonidan amalga oshiriladi (40%), bolalar internat maktablarining 16 foizida hamshira buni amalga oshiradi va respondentlarning 24 foizida ular tish pastasini tanlash ta'minlovchi shaxsning zimmasidadir deb javob berishdi, 20% muassasalar savolga javob bermadi. Og‘iz bo‘shlig‘ini parvarish qilish uchun qo‘shimcha gigiena vositalari so‘ralgan muassasalarning 16 foizida ishlatiladi, ulardan 12 foizi og‘izni yuvish, 4 foizi tish toshlarini ishlatadi. Profilaktikaning individual usullaridan foydalanish muhimdir. Shunday qilib, tadqiqot davomida tishlarga floridli lak bilan applikatsiya qilinadigan bolalar yarmidan kamida - 40%, tish yoriqlari atigi 10% bolalarlarda muhrlanganligi va tish kasalliklarining oldini olishning asosiy usuli bolalarni og‘iz gigienasiga o‘rgatish ekanligi aniqlandi.

Aqli zaif bolalar uchun tish kasalliklarini profilaktikasi bo‘yicha dasturlarni ishlab chiqishda aqliy, psixik, ovqatlanish, jismoniy rivojlanishning o‘ziga xos xususiyatlarini, katta va kichik mushaklar motorika qobiliyatlarining etishmovchiligini, aqliy faoliyati, past o‘qish qobiliyati, shuningdek yashash sharoiti va xususiyatlarini hisobga olindi. Doimiy mustahkamlanmasdan so‘nishga, esdan chiqib ketishga moyil bo‘lgan aqliy zaiflikdan aziyat chekuvchi bolalarning aqliy faoliyatining o‘ziga xos xususiyati tufayli ularni uzluksiz va takroriy

ISSN 3030-3907

o‘rganish dasturlaridan foydalanish tavsiya etiladi. Aqli zaif bolalarga ularning og‘iz bo‘shlig‘iga g‘amxo‘rlik qilishlari uchun bajarilishi mumkin bo‘lgan vazifalar topshiriqlar sifatida yuklash kerak. Tarbiyalanuvchi quyidagi shartlarni bajarishi kerak:

1) bolaga tabaqalashtirilgan va individual yondoshish kerak;

2) o‘quv jarayoni eng vizual materiallarni o‘z ichiga olishi kerak;

3) o‘qituvchi o‘zlashtirilayotgan faoliyatga ijobiy munosabatni shakllantirishga harakat qilishi, shuningdek, bolaning faoliyatini maqtov va ma'qullash bilan rag‘batlantirib borishi kerak.

Yoshga qarab o‘quv guruhlarining tarkibini tahlil qildik. I guruhda 8-10 yoshli bolalar edi (1-jadval), 11 va 12 yoshli bolalar o‘zlarini parvarish qilishga qodir bo‘lgan guruhda ustunlik qilishdi - 37,0% va 40,7%, navbati bilan Bolalar og‘zaki yordamni xodimlar yordamida amalga oshiradigan guruhda eng ko‘p bolalar 8 va 12 yosh guruhlarida qayd etilgan - mos ravishda 21,7% va 21,7%. Ta'limning II guruhida kattalar ko‘magida o‘zlarini parvarish qilishga qodir bo‘lgan 7 va 12 yoshli bolalar orasida teng son mavjud edi. Buni 7 yoshli bolalar orasida palliativ yordam oladigan bolalar yo‘qligi bilan izohlash mumkin.

1-Jadval.

Og‘iz bo‘shlig‘i gigienasini o‘rgatish jarayonida bolalarni ta'lim guruhlarga ajratilishi

Ta'lim guruxlari	(%)	Og‘izni parvarish qilish usuli
1. Kichik guruh Daun sindromisiz	45,0%	mustaqil bajaradi + xodimlar tomonidan ko‘rsatma beriladi
2. Kichik guruh Daun sindromi bilan	25,0%	mustaqil bajaradi + xodimlar tomonidan ko‘rsatma beriladi
Nazorat guruhi	30,0%	mustaqil bajaradi

Aqli zaif bolalarda kuzatilgan eng asosiy muammolardan biri gigienik holatning buzilganligini inobatga olib, profilaktik dasturimizning boshlang‘ich qismini maktab o‘qituvchilari, hamshiralari va ba'zi ota-onalarga og‘iz bo‘shlig‘i gigienasi qoidalari mavzusidagi seminar- trening mashg‘ulotlari o‘tkazildi. Bolalarning harakat qilish qobiliyatini, qo‘llarning funktsional imkoniyatlarini, ko‘rish, eshitish, aloqa, e'tibor, shuningdek og‘iz bo‘shlig‘i gigienasi bilan bevosita bog‘liq ko‘nikmalarni baholab, 3-4 kishilik guruhlarga ajratilib, ko‘rgazmali materiallar, animatsiyalardan foydalangan holda ta'lim guruhlarini tuzib, og‘iz bo‘shlig‘i gigienasi ko‘nikmalari shakllantirildi.

ISSN 3030-3907

O‘rganilgan bolalar guruhlarining geterogenligini, har bir yosh guruhida ovqatlanishni ratsionini, ijtimoiylashuvni hisobga olgan holda og‘iz bo‘shlig‘i gigienasi baholandi (2-jadval).

2-Jadval.

Seminar-treninglardan so‘ng og‘iz bo‘shlig‘i gigienik holatining baholanishi

Yoshi	Kichik guruxlar	IHR-U, Me[Q1;Q3]	*R*
8	1p	2,2 [2,0;2,7]	<0,001-
	2p	4,0 [3,0;4,5]	
10	1p	3,5 [3,0;4,5]	0,004
	2p	4,3 [3,5;5,5]	
12	1p	3,3 [2,7;4,0]	0,078
	2p	4,0 [3,0;4,0]	

XULOSA. Profilaktika dasturini amalga oshirish paytida, o‘quv guruhlaridagi barcha tekshirilgan bolalarda og‘iz gigienasining qoniqarli va past darajasi ustunlik qildi - mos ravishda 48,4% va 49,0%. Bolalar va xodimlarni og‘iz gigienasiga o‘rgatish bo‘yicha bir yil o‘tgach, qoniqarli gigiena darajasi 78,0% gacha, yomon darajadagi tarqalishni 17,0% gacha qisqartirish yo‘li bilan o‘sdi.

Ikki yillik dasturdan so‘ng qoniqarli gigiena darajasi tarqalishi mos ravishda 64,2% va 17,0% gacha pasaydi, yaxshi gigiena darajasining tarqalishi ikki yildan keyin 35,2% gacha va ikki yillik profilaktika dasturidan keyin 83,0% ga etdi. Dastur oxirida yomon gigienik holat deyarli aniqlanmadi (Jadval 5).

Davolash va profilaktika choralari boshlanishidan oldin 9 yoshdagi 14 nafar bolani stomatologik ko‘rikdan o‘tkazish amalga oshirildi, bu profilaktika dasturining 2, 1 yilidan keyin 7, 8 yoshdagi bolalar uchun nazorat guruhini tashkil etdi. Tadqiqot boshida 9 yoshga to‘lgan bolalar guruhida kariesning tarqalishi 42,9% ni tashkil etdi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Indiaminova G. N., Zoirov T. E. Optimizasiya okazaniya stomatologicheskoy pomoshi vospitannikam spesializirovannix shkol dlya detey s umstvennimi otkloneniyami //Vestnik nauki i obrazovaniya. – 2020. – №. 24-2 (102). – S. 39-43.

2. Indiaminova G. N., Arzikulova M. SH. Usovershenstvovanie metodov okazaniya stomatologicheskoy pomoshi dlya detey s zaderjkoy psixicheskogo razvitiya //Jurnal biomedisini i praktiki. – 2021. – T. 6. – №. 1.

3. Zoyirov T., Indiaminova G. Usovershenstvovanie metodov okazaniya stomatologicheskoy pomoshi detyam s zaderjkoy umstvennogo razvitiya //Medisina i innovasii. – 2021. – T. 1. – №. 4. – S. 665-669.

ISSN 3030-3907

4. Indiaminova G., Zoirov T. Maxsus yordamchi maktablarda tarbiyalanuvchi aqli zaif bolalarga stomatologik yordam ko‘rsatishni optimallashtirish //Jurnal stomatologii i kraniofasialnix issledovaniy. – 2020. – T. 1. – №. 1. – S. 12-14.

ISSN 3030-3907